

Skudehandelen, der formentlig går tilbage til middelalderen, foregik med skibe, der kunne sejle "lige på sandet" og derfor ikke var afhængige af en havn. Sent på efteråret blev de trukket op i klitterne, hvilket krævede 30-40 mands arbejde. De blev lastet, mens de lå for anker uden for brændingen ved hjælp af en "skibningsbåd", hvilket ikke altid var lige let. Der deltog både danske og norske skibe i skudehandelen. Fra Thy eksporteredes landbrugsprodukter (Danmarks første landbrugs-eksport af nogen betydning) først mest korn, mel og gryn, senere også mere forarbejdede landbrugsprodukter.

Fra Norge importeredes først og fremmest træ, men også forskellige oversøiske varer og norske fjordheste, der den dag i dag er særligt almindelige i Thy.

Skudeskipperne var også købmænd, d.v.s. de opkøbte selv fra oplandet de landbrugsvarer, de sejlede til Norge, og afsatte også selv de importerede varer. Dette bragte dem i konflikt med købmændene i Thisted, for ifølge deres købstads-rettigheder skulle al handel foregå over købstaden.

I 1665 mente borgmesteren i Thisted, at han kunne forbyde skudehandelen, men på et møde i Hansted Mølle skrev 16 skipper fra Hansted og Klitmøller i fællesskab - bistået af en skrive- og formentlig også formuleringskyndig person - et brev til kongen med følgende indhold:

"Stormægtigste højbårne fyrste, allernådigste herre og konge. Vi fattige underskrevne strandmænd boende i Jylland ved Vesterhavet på Hanstholm og ved Klitmøller må i højeste måde vores nød og betrængsel for Eders kongelige Majestæt fremføre. En ung mand ved navn Peder Justesen, som nylig er blevet borgmester i Thisted, bængster os ved at ville forhindre den ældgamle skik og brug, som har været tilladt os og vore forgængere fra Arilds tid, saalænge vi hidindtil ved vesterhav i nogle smaa Hytter og Huse boet haver, af Borgemester og Raad udi Tisted haver været u-despurterlig og u-paatalt, som med hosfølgende lovlige Tingsvidne underdanigst bevises, at de Mænd, som boet haver ved Vesterhavet, som vi fattige Strandmænd nu boer, haver altid brugt smaa Sandskuder eller store Fiskebaade at drage ud paa Havet at fiske med, og naar Fiskeriet ikke vilde lykkes, da haver de enten for Tistedes Mænd eller for sig selv sejlet paa Norge med en Snes Tønder Korn eller mel at søge deres ringe Næring eller Ophold; thi som vi fattige Strandmænd bor i Sandbakker, avles hverken Høe eller Korn, men af Havet faar vi at nære os med Hustru og Børn.

Skulle derfor vi fattige Strandmænd betages den ældgamle Skik, Brug og Frihed ej at maatte have vores smaa Sandskuder eller store Fiskebaade, som den ny unge Borgemester peder Justesen alleneste paataler, da maatte ikke allene vi fattige Standmænd med Hustruer og Børn af Hunger og Nød undkomme, men endogsaa alt Landet her omkring, som ved denne vores smaa Søfart hjælpes og understøttes, skulde lide Trang og Skade derover, og allermest forgik Eders kongl. Majestæt den aarlige Indkomst og Told, som vi erlægger rigtig i Tisted paa Kgl. Toldbod, hvilket altsammen denne unge og nye Borgemester Peder Justesen ikke betænker, begriber eller forstaar, der dog hans Ed hannem tilholder underdanigst skal søge Eders Majestæts og Undersaaternes, hvor han haver at sige, Gavn og Bedste, ingen Middel til Vederlag for Tolden fremviser han heller, hvormed det kunde ske og erstattes.

Saa at herud af kan ses, at en utidig, ubetænksom og skadelig Capritz bemeldte unge Mand og Borgemester er paakommen, hvilken, dersom den fik Gænge, da maatte vi fattige Strandmænd med Hustruer og Børn aldeles fordærves og undergaa.

Er derfor til Eders Kgl. Majestæt vor allerunderdanigste Bøn og Begæring, at vi fattige Strandmænd, som bor blandt nogle Sandbakker, maa herefter, som fra Arilds tid hidindtil sket er, ubehindret bruge og beholde vores smaa Sandskuder enten til Fiskeri paa Havet eller at sejle paa Norge med til vores Føde og Ophold med Hustru og Børn; hans Kgl. Majestæt skal vi underdanigst give rigtig Tolden, saa at ingen Klagemaal derover skal komme. Vi fattige Starndmænd formoder underdanigst herpaa Kgl. naadigste Resolution Svar og Tilladelse.

Den almægtige Gud vil saadan Kgl. Naade rigeligen igen belønne med et langvarigt, fredeligt og roligt Regimente, og vi fattige Standmænd med Liv, Blod, Gods og Formue forblive eders Kgl. Majestæt tro Underdanie, saa længe vi lever."

Skreven i Hansted Mølle ved Vester Hav den 8. August Anno 1665.

Jep Pedersen Krabbe JPK

Christen Nielsen Odde CNO

Peder Bagge PB

Anders Poulsen APS

Oluf Christensen Dragsbech OCD

Anders Andersen Frost AAF

Anders Nielsen egen Handt

Peder Nielsen Skinderup PNS

Christen Mortensen Kløvborre CMK

Niels Henrichsen NHS

Lauritz Laustsøn LLS

Christen Andersen Riis CAR

Anders Søfrensen ASS

Christen Christensen Løber CCL

Peder Søfrensen PSS

Oluff Christensen Krog OCK

Blandt underskriverne var der kun 'en der kunne skrive sit navn med "egen hånd". De øvrige skrev deres initialer og skriveren skrev så deres navn fuldt ud.

Klagen blev derefter den 29. august 1665 sendt til borgmester Peder Justesen, hvis redegørelse til kongen lyder:

Er herpaa min allerunderdanigste Erklæring: " At jeg haver ladet tiltale bemeldte Strandmænd er sket af den Aarsag, at jeg befrygtede, at der skulde ske nogen Underslæb og Urigtighed mod Kongens Told, dersom samme Mænd skulde saaledes sejle paa Norge, men eftersom jeg fornemmer af denne deres allerunderdanigste Supplication, at de tilbyder sig at ville rigtig erlægge Tolden, saa at ingen Klagemaal derfor over dennem skal komme, behager det naadigst hans Kgl. Majestæt, at de maa herefter, som hidtil sket er, bruge deres Strandskuder at sejle paa Norge med, dennem og deres Hustruer og Børn at nære og forsørge, haver jeg intet dertil at sige, men udi al Underdanighed vil have det henstillet til Hans Kgl. Majestæti naadigste Resolution.

Tisted den 26. januar 1666.

Peder Justesen."

Den ønskede tilladelse fik strandmændene på Hanstholm og ved Klitmøller d. 24. september 1666. Tilladelsen lød på, at de på Norge måtte forhandle deres "Korn og andre uforbudte Varer", og derfra igen hente "saa meget Tømmer, som de til deres Bygninger haver fornødent".

Kongen - eller hans embedsmænd - gav underskriverne ret i deres klage og skudefarten fortsatte uhindret - om end ikke ubeskattet frem til ca. 1850.

Skuder og skippere i Klitmøller:

Oluf Christensen Dragsbech var en af Klitmøllers mest velhavende skudeejere. Han tilranede sig sammen med tre andre nogle ankertove på ulovlig vis, og de ville ikke godvilligt give dem fra sig igen. Derfor blev de indstævnet for herredstinget den 10. november 1641. Her hedder det...."formedelst de paa kongelig Majestæts forstrand af havet have optaget en del stykker ankertov". Herredsfogeden afviste denne sag, men herover følte kongens repræsentant, lensmanden, sig stødt og appellerede til Viborg Landsting, i hvis dombog for 1646 den er refereret. Oluf Christensen Dragsbech gav selv møde på de indestævnedes vegne, men dommen gik dem imod. Den forpligtede dem til førstkommende mandag at give møde ved Vester Vandet kirke og sammen med lensmandens ridefoged, Peter Madsen, følges til Hundborg herredsting, hvor de skulle aflevere de omstridte ankertove og samtidig aflægge ed på, at det var de rigtige, de afleverede, hvormed sagen bilagdes, selvom det ikke var småting, der var tale om. Det berettes, at tovene fyldte flere vogne.

Skudeejere og skippere i Klitmøller før 1705: (1605-1672), nævnt 1642, 1665, 1670, 1671

Skuder og skippere i Klitmøller:

Oluf Dragsbech mødte op 4. oktober 1670 på Hillerslev herreds - i flg. tingbogen - og begærede dom over Salman Andersen ved Bjerregaard, Vester Vandet, for fire års landgilde, arbejdspenge og ugedage.

Derefter indstævnedes han samme mand, denne gang for lejemål med en pige, der tjente hos ham.

Oluf Dragsbech havde "forleningsbrev" fra godsejer fru Anne Lunou på Nebel fra 20. maj 1663, da hun skyldte ham 262 Rdl.

Det var i henhold til forleningsbrevet, at fæsteren indstævnedes for lejemål, da de bøder, der idømtes for denne forseelse, tilfaldt husbonden.

I parentes bemærket var Salmand Andersen gift med en datter af Oluf Dragsbech, men det tog svigerfaderen ikke hensyn til.

Hillerslev herreds tingbog 1666 - 1686:

Morten Andersen på Kgl.M.s generalinspektør over de (jydske st)rande, hans vegne, irettelægger en opsættelse af dette ting fra den 21. april sidst forleden, formeldende at Olluf Dragsbech og Peder Møller ved Klitmøller var stævnet den dag til dom efter indholdet af et tingsvidne af 3. marts (også irettelagt i dag), hvori Jep Krabe ved Klitmøller og Christen Christensen Blach ibm. har vidnet, at de d. 6/1 1668 så "et stykke vrage", som var indkommen norden for Klitmøller. Det lod Olluf Dragsbech og Peder Møller opbryde og lod tømmer og jern opføre til deres huse. Da satte Morten Andersen i rette, at de skulle fremvise ret hjemmel eller bøde deres 3 mk. Da (21/4) er sagen opsat 6 uger, som er i dag (2/6). Så fremkom Christen Christensen Høj og irettelagde en skriftlig hjemmel lydende på, at Anders Knudsen i (forsvundet) og Anders Nielsen ved Brou ved Klitmøller og medbrødre d. 8/1 for 1 sld. har solgt Anders Poulsen og Peder Ollufsen ved Klitmøller "en støche furre flag" af det skib, som var strandet ved Vang d. 4. januar, men blev udtaget af havet og indstrandede igen først ved Klitmøller og derefter "nør i Christen Blachis strand". Herefter påstår Christen Høj de to mænd fri for tiltale at være.

Kendelse: Sagen skønnes at vedrøre de anklagedes ære, hvorfor dommeren ikke tør dømme. (Henvises formodentlig til landstinget).

1673 21/1

Poul Olufsen, sal. Oluf Dragsbæks søn ved Klitmøller, får afkald fra sine brødre og svogre, Christen Olufsen, Peder Olufsen, Anders Olufsen, Niels Pedersen Skinnerup på sin hustru Karen Olufsdatters vegne og Salmand Andersen i Bjerregård på sin hustrus Maren Olufsdatters vegne for arv efter deres fader, Oluf Dragsbæk, og for arv efter deres moder, Helle Christensdatter, som endnu lever.